

Wiesław Breński

Współpraca gospodarcza pomiędzy Polską i Rosją po 1990 roku

Przegląd Wschodnioeuropejski 4, 243-254

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WIESŁAW BREŃSKI

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

WSPÓLPRACA GOSPODARCZA POMIĘDZY POLSKĄ I ROSJĄ PO 1990 ROKU

Wstęp

Stosunki polsko-rosyjskie w dotychczasowych kontaktach obydwu państw nigdy nie należały do łatwych. Jako państwa graniczące ze sobą wielokrotnie w historii oba narody prowadziły ze sobą wojny. Szczególnie okres drugiej wojny światowej utkwiał w pamięci Polaków i jest wciąż żywy. Zmiany, jakie dokonały się po zakończeniu drugiej wojny światowej na arenie międzynarodowej, także pozostawiły w relacjach polsko-rosyjskich wiele napięć i konfliktów, które przekładały się na relacje gospodarcze pomiędzy obydwoma państwami¹. Podobnie sytuacja wyglądała w okresie transformacji ustrojowej w Polsce i tuż po jej zakończeniu. Przyczyną takich relacji był rozpad ZSRR czy likwidacja Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG). Wzajemne obroty handlowe ograniczały się do wymiany rosyjskich surowców, takich jak ropa naftowa czy gaz ziemny, na polską żywność i towary konsumpcyjne. Wymiana handlowa pomiędzy Polską a Rosją w pierwszym okresie transformacji ustrojowej była na poziomie 5,6% w eksporcie i 6,7% w imporcie polskiego handlu zagranicznego, podczas gdy przed 1990 r. wynosiła 25,1% w eksporcie i 20,1% w imporcie².

Początek lat dziewięćdziesiątych XX wieku nakreślił nowe kierunki współpracy pomiędzy obydwoma krajami. W stosunkach polsko-rosyjskich po 1990 r. zawarto szereg umów i porozumień międzyrządowych. Podstawę współpracy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską stanowił traktat z dnia 22 maja 1992 roku³. W 1993 r. podpisano kolejny traktat między

¹ W. Breński, *Państwowe Przedsiębiorstwo Poczta Polska, Telegraf i Telefon w systemie społeczno-gospodarczym państwa polskiego 1918–1991*, Olsztyn 2008, s. 131–133.

² GUS, *Roczniki Branżowe, Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego za 2010 rok*, Warszawa 2011, s. 39.

³ TRAKTAT między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy, sporządzony w Moskwie dnia 22 maja 1992 r. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej traktat podpisał Prezydent RP Lech Wałęsa, a w imieniu Federacji Rosyjskiej Prezydent Borys N. Jelcyń, Moskwa, 22.05.1992, Dz.U. z 1993, nr 61, poz. 291.

Rzeczpospolitą Polską i Federacją Rosyjską o handlu i współpracy gospodarczej, stwarzający prawne podstawy rozwoju dwustronnych stosunków ekonomicznych⁴.

Poprawa stosunków gospodarczych w relacji polsko-rosyjskiej nastąpiła w latach 1994–1997 i była efektem dynamicznego wzrostu w obrotach handlowych. Wpływ na tak dobre obroty handlowe miał rozwój gospodarki polskiej, który spowodował większe zapotrzebowanie na nośniki energii i surowce. Oznaczało to, że Polska w szybkim tempie dostosowała swoją ofertę do potrzeb rynku rosyjskiego. Natomiast po stronie rosyjskiej nastąpiła długo wyczekiwana stabilizacja finansowa, która stwarzała możliwość dalszej współpracy. Tak dobre relacje handlowe w 1997 r. doprowadziły do poszerzenia współpracy polsko-rosyjskiej – Rosja była drugim najważniejszym odbiorcą polskich towarów, a Polska zajęła dziesiąte miejsce w rosyjskim imporcie⁵. Załamanie tak dobrych relacji gospodarczych nastąpiło wraz z kryzysem rosyjskiej gospodarki w 1998 r. Niewielki wzrost we wzajemnych obrotach odnotowano w 2000 r., przy czym deficyt po stronie polskiej był dość wysoki. Jednocześnie rosyjskie przepisy administracyjne, dość rygorystyczne dla polskich firm, skutecznie utrudniały zdobywanie rynku rosyjskiego dla swoich produktów i usług. Dość częste ograniczenia w eksporcie m.in. polskiego mięsa, przetworów mlecznych, produktów rolnych i innych towarów konsumpcyjnych stosowane przez władze rosyjskie mają wpływ na poprawę relacji handlowych pomiędzy obydwo państwami. Niewiele zmieniło się także w relacjach gospodarczych polsko-rosyjskich po 1 maja 2004 r., kiedy to Polska stała się członkiem Unii Europejskiej. Na pewno obecne relacje polityczne między Polską a Rosją, a w szczególności „Katastrofa Smoleńska”, nie przybliżą obydwu państw do poprawy wzajemnych stosunków. Ponadto duży wpływ na wzajemne stosunki gospodarcze miało i ma uzależnienie polskiej gospodarki od surowców rosyjskich, zwłaszcza ropy naftowej i gazu. Sytuacja ta stawia nasz kraj w relacjach z Rosją w roli petenta. Brak perspektyw w najbliższym okresie po stronie polskiej do zmiany takiego stanu rzeczy może spowodować dalsze napięcia w relacjach polsko-rosyjskich, które będą miały wpływ na tempo rozwoju gospodarczego w Polsce.

⁴ TRAKTAT między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o handlu i współpracy gospodarczej, sporządzony w Warszawie dnia 25 sierpnia 1993 r. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej traktat podpisał Prezydent RP Lech Wałęsa i Minister Spraw Zagranicznych – Andrzej Olechowski, w imieniu Federacji Rosyjskiej Prezydent Borys N. Jelcyń, Warszawa dnia 25 sierpnia 1993 r., Dz.U. z 1995, nr 50, poz. 266.

⁵ M. Żukowski, *Etapy rozwoju handlu zagranicznego Rosji w latach 1994–2003*, w: *Stosunki gospodarcze Polska-Rosja na tle Unii Europejskiej*, Warszawa 2004, s. 98–99.

Ogólna charakterystyka Federacji Rosyjskiej

Federacja Rosyjska jest państwem federacyjnym, w skład którego wchodzi 83 terytorialne podmioty federacji (21 republik, 9 krajów, 46 obwodów, Moskwa, Sankt Petersburg – miasta o statusie federalnym, 1 obwód autonomiczny oraz 4 okręgi autonomiczne) ze stolicą w Moskwie. W celu koordynacji i monitorowania realizacji przez regiony polityki federalnej ustanowiono 8 okręgów federalnych z walutą – rubel. Powierzchnia kraju wynosi – 17 098,2 tys. km². Jedynie 25% całego obszaru znajduje się na kontynencie europejskim. Kraj zamieszkuje 145,2 mln osób, z czego około 115 mln to mieszkańcy części europejskiej. Obywatele Rosji stanowią 79,8% ogółu ludności, z tego 1/3 mieszka w największych miastach Rosji⁶. Łącznie terytorium Rosji zamieszkuje ponad 100 różnych narodów i narodowości. Wśród obywateli innych państw na stałe zamieszkujących w Rosji przeważająca część to obywatele Wspólnoty Niepodległych Państw (906 tys., tj. 88% wszystkich obywateli państw obcych) z przewagą obywateli Ukrainy (230 tys.), Azerbejdżanu (155 tys.) i Armenii (137 tys.). Język urzędowy to język rosyjski⁷. Rosja jest inicjatorem i współzałożycielem Wspólnoty Niepodległych Państw. Od 2010 r. tworzy Unię Celną z Białorusią i Kazachstanem. Natomiast od 1 stycznia 2012 r. na terenie tych państw została wprowadzona Wspólna Przestrzeń Gospodarcza. Relacje Rosji z Unią Europejską reguluje Porozumienie o partnerstwie i współpracy. Rosja jest również członkiem organizacji międzynarodowych, takich jak m.in.: Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), Rada Państw Morza Bałtyckiego (RPMB), Organizacja Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OPEC), Organizacja Współpracy Krajów Basenu Morza Czarnego, Euroatlantycka Rada Morza Barentsa. Jednocześnie Rosja zakończyła rozmowy akcesyjne o przystąpieniu do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Federacja Rosyjska jest państwem federalnym, na czele którego stoi prezydent wybierany w wyborach powszechnych na 6-letnią kadencję. Władzę wykonawczą sprawuje rząd federalny z premierem na czele. Organem władzy ustawodawczej jest dwuizbowy parlament, składający się z izby niższej zwanej Dumą Państwową oraz izby wyższej Rady Federacji.

⁶ Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji, Dane Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego Federacji Rosyjskiej, <http://www.moskwa.trade.gov.pl>, dostęp: 25.04.2012 r.

⁷ Ministerstwo Gospodarki, Międzynarodowa Współpraca z krajami wschodnimi i pozaeuropejskimi, Notatka informacyjna o Federacji Rosyjskiej, dane na dzień 14 stycznia 2012 r., <http://www.mg.gov.pl>, dostęp: 25.04.2012 r.

Sytuacja gospodarcza Federacji Rosyjskiej w latach 2000–2011 i założenia na lata 2011–2014

Rosja jest rozwiniętym krajem przemysłowym posiadającym bogate zasoby surowców, w tym w szczególności gazu ziemnego, ropy naftowej, metali kolorowych i drewna. Gospodarkę rosyjską charakteryzuje obecność państwa w kluczowych sektorach, zwłaszcza w sektorze gazowym i energii elektrycznej, które wraz z eksportem ropy naftowej zapewniają podstawowe wpływy do budżetu państwa. Sytuacja w gospodarce rosyjskiej w dużym stopniu uzależniona jest od poziomu cen ropy naftowej na rynku światowym. Rosja należy do krajów odnotowujących w ostatnich latach wysokie tempo wzrostu gospodarczego. W 2009 r. odnotowano spadek poziomu rozwoju gospodarki rosyjskiej, co było wynikiem światowego kryzysu finansowego i spadkiem cen ropy na światowych rynkach. Jednak już w trzecim kwartale 2010 r. odnotowano niewielką poprawę sytuacji gospodarczej. Rosnące ceny ropy naftowej przyczyniły się znacząco do wzrostu PKB, wysokości dochodów budżetowych i stanu rezerw walutowych. W 2010 r. PKB Rosji wzrósł o 4%, dochody budżetowe były wyższe niż zakładano o 5,4%, deficyt budżetu wyniósł 3,9% PKB. Rezerwy walutowe Federacji Rosyjskiej na koniec pierwszego kwartału 2011 r. wyniosły 502,46 mld USD⁸. Wzrosły także obroty handlowe z zagranicą o 33,3%, w tym eksport o 31,4%, import o 36,8%⁹. Na tak dobry wynik PKB miał wpływ wzrost produkcji przemysłowej, a w szczególności wydobywania surowców, zwiększona sprzedaż energii elektrycznej, gazu i wody. Odnotowano wzrost w podstawowych sektorach gospodarki – w produkcji przemysłowej o 8,2%, największy wzrost nastąpił w sektorze rolnym – o 21,7%, i sektorze przetwórczym – o 11,8%¹⁰. W 2011 r. poziom inflacji był najniższy od pięciu lat, nastąpił wzrost wynagrodzeń, a tym samym odnotowano poprawę na rynku pracy. Zmniejszyło się bezrobocie z 6,7% w listopadzie 2010 r., do 6,3% w listopadzie 2011 r.¹¹ Dobre wyniki uzyskiwane w ostatnich latach w funkcjonowaniu gospodarki przełożyły się także na poprawę kondycji finansowej przedsiębiorstw. Zaobserwowano natomiast niskie tempo aktywności gospodarczej w budownictwie i transporcie. Wielkość prac budowlanych spadła w 2010 r. o 0,6%¹². W 2010 r. zagraniczne inwestycje bezpośrednie zmniejszyły się o 13,2% i wyniosły

⁸ Ministerstwo Gospodarki RP, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Federacji Rosyjskiej, s. 1, <http://www.moskwa.trade.gov.pl>, dostęp: 28.04.2012 r.

⁹ Ministerstwo Gospodarki RP, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP W Federacji Rosyjskiej, s. 1, <http://www.moskwa.trade.gov.pl>, dostęp: 28.04.2012 r.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ministerstwo Gospodarki RP, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Federacji Rosyjskiej, s. 2, <http://www.moskwa.trade.gov.pl>, dostęp: 28.04.2012 r.

13,8 mld USD¹³. Natomiast wartość skumulowanych inwestycji zagranicznych na koniec 2010 r. wyniosła 300,1 mld USD, w tym bezpośrednich 116,2 mld USD¹⁴.

Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w gospodarce rosyjskiej

Poniższa tabela przedstawia podstawowe wskaźniki makroekonomiczne gospodarki rosyjskiej w ostatnich pięciu latach i XI miesiącach 2011 r.

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w gospodarce rosyjskiej w latach 2006–2011 – I kwartał

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011 I kw.
PKB (w mld USD)	984,6	1295	1675	1 229	1429,6	–
PKB (na 1 mieszkańca w tys. USD)	6,9	9,12	11,8	9	10,3	–
PKB (dynamika w %)	106,7	108,1	105,6	92,1	104,0	104,5
Nadwyżka/deficyt budżetowy (% PKB)	7,5	5,4	4,0	-5,9	-3,9	+ 1,05
Dług publiczny (% PKB)	7,8	7,26	6,3	9,8	9,4	9,5
Inflacja (w %)	9,0	11,9	13,3	8,8	8,8	3,8[1]
Bezrobocie (w %)	7,3	6,1	7,7	8,4	6,5	6,4
Eksport (w mld USD)	303,9	354,5	471,8	304	398	112,6
Import (w mld USD)	164,7	223,5	292,0	191,9	248,8	64,4
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (mld USD)	26,2	27,8	27,0	36,0	40	3,89
Inwestycje bezpośrednie Rosji za granicą (mld USD)	16,0	18,0	–	–	41,9	3,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwo Gospodarki RP, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Federacji Rosyjskiej, s. 2, <http://www.moskwa.trade.gov.pl> dostęp: 28.04.2012 r.

Według danych Federalnej Służby Celnej Federacji Rosyjskiej za 2010 rok, do największych partnerów handlowych Rosji zaliczają się: 1) w eksporcie: Holandia, Włochy, Niemcy, Ukraina, Chiny, Turcja, Polska, Japonia, Finlandia, Francja; 2) w imporcie: Chiny, Niemcy, Ukraina, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Japonia, Francja, Włochy, Republika Korei, Unia Europejska, Polska¹⁵.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Federalna Służba Celna Federacji Rosyjskiej, Celny Statystyk Handlu Zagranicznego, Handel Zagraniczny Federacji Rosyjskiej za III kwartały 2011 roku, s. 2, <http://www.customs.ru>, dostęp: 29.04.2012.

Natomiast w okresie styczeń-wrzesień 2011 r. obroty handlowe były na poziomie 596,3 mld USD i okazały się wyższe w porównaniu z tym samym okresem 2010 r. o 34,2%¹⁶. Na podstawie tych samych danych publikowanych przez Federalną Służbę Celną obroty handlowe FR w okresie trzech kwartałów 2011 r. wyniosły 596,3 mld USD i były wyższe o 34,2% w porównaniu z analogicznym okresem 2010 r., z czego eksport stanowił 375,3 mld USD i wzrósł o 31,3%, import 221 mld USD, wzrost o 39,6%¹⁷. Saldo handlu zagranicznego w omawianym okresie było dodatnie i wyniosło 154,3 mld USD¹⁸. W odniesieniu do rosyjskiego importu w strukturze towarowej dominowały maszyny i urządzenia 49,8%, produkty przemysłu chemicznego 16,3 %, artykuły rolno-spożywcze 14%, wyroby tekstylne i obuwi 6%, metale i wyroby z nich 6,1%¹⁹. Natomiast w rosyjskim eksporcie strukturę towarową w analizowanym okresie stanowiły produkty branży paliwowo-energetycznej – 72,4%, metale i wyroby z nich – 9,3%, produkty przemysłu chemicznego – 5,8%, maszyny i urządzenia – 4,1%, drewno i wyroby przemysłu drzewno-papierniczego – 2,1% oraz artykuły rolno-spożywcze 1,7%²⁰.

Główne zakładane wskaźniki rozwoju gospodarki rosyjskiej w latach 2011–2014

W dniu 21 września 2011 roku Rząd Federacji Rosyjskiej zaakceptował plan rozwoju gospodarki rosyjskiej pod nazwą *Prognoza rozwoju społeczno-gospodarczego Federacji Rosyjskiej na 2012 r. i lata 2013–2014*, który został przygotowany przez Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego FR²¹.

Omawiając powyższe dane, należy stwierdzić, iż w przyjętym planie nastąpił spadek ceny ropy w porównaniu do ceny w 2011 r. Podobnie w indeks cen detalicznych, grudzień do grudnia, w %, założono w planie ich spadek w latach 2012–2014. Wzrost PKB nastąpi dopiero w 2014 r. i przekroczy poziom PKB z 2011 r. o 0,5%. Spadek nastąpi również w produkcji przemysłowej w każdym z planowanych lat. W produkcji rolnej także nastąpi spadek z 1,4 w 2012 r.

¹⁶ Ibidem, s. 3.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, s. 4.

¹⁹ Federalna Służba Celną Federacji Rosyjskiej, Statystyki Celne Handlu Zagranicznego, Rosja Import towarów niezbędnych w okresie styczeń-wrzesień 2011 roku, s. 2, <http://www.customs.ru>, dostęp: 29.04.2012.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego FR, *Prognoza rozwoju społeczno-gospodarczego Federacji Rosyjskiej na 2012 rok i lata 2013–2014*, plan został przyjęty na posiedzeniu Rządu Federacji Rosyjskiej w dniu 21.09.2011 roku, <http://www.economy.gov.ru/minec/main>, dostęp: 29.04.2012.

do 2,4 w 2014 r. Natomiast przyjęto wzrost inwestycji w kapitał podstawowy z 6,0 w 2011 r. do 7,2 w 2014 r. Dość optymistycznie przyjęto wzrost realnego dochodu ludności z 1,5 do 5,3²². Podobnie zaplanowano optymistyczny wzrost wynagrodzeń z 3,6 w 2011 r. do 6,3 w 2014 r.²³ Obroty handlowe pozostaną na podobnym poziomie jak w 2011 roku. Natomiast założono wzrost w eksporcie oraz (znaczący) w imporcie. Oczywiście jest, że gospodarka rosyjska liczy się na świecie i znajduje się wysoko w rankingach międzynarodowych.

Tabela 2. Główne zakładane wskaźniki rozwoju gospodarki rosyjskiej w latach 2011–2014

Wskaźniki	2011 ocena	Prognoza (wariant 2)		
		2012	2013	2014
Średnia cena ropy Urals (w USD za barykę)	108	100	97	101
Indeks cen detalicznych, grudzień do grudnia, w %	6,5–7,0	5–6	4,5–5,5	4–5
PKB	4,1	3,7	4,0	4,6
Produkcja przemysłowa	4,8	3,4	3,9	4,2
Produkcja rolna	13,7	1,4	2,2	2,4
Inwestycje w kapitał podstawowy	6,0	7,8	7,1	7,2
Realne dochody ludności	1,5	5,0	4,8	5,3
Realne wynagrodzenie	3,6	5,1	5,8	6,3
Obroty handlu detalicznego	5,3	5,5	5,3	5,5
Eksport, w mld USD	527,5	533,1	535,9	565,3
Import, w mld USD	340,0	397,4	444,6	486,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego FR, *Prognoza rozwoju społeczno-gospodarczego Federacji Rosyjskiej na 2012 rok i lata 2013–2014*, Plan został przyjęty na posiedzeniu Rządu Federacji Rosyjskiej w dniu 21.09.2011 roku, <http://www.economy.gov.ru/minec/main>, dostęp: 29.04.2012.

Najbardziej atrakcyjnymi regionami, w których inwestują polscy przedsiębiorcy, są m.in.: Obwód Moskiewski, Obwód Nowogrodzki, Moskwa, Obwód Kaliningradzki, Obwód Kemerowski, Sankt Petersburg, Obwód Iwanowski, Obwód Władymirski. Natomiast największe nakłady inwestycyjne poczyniły podmioty gospodarcze zarejestrowane w takich krajach, jak: Cypr, Wielka Brytania,

²² Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego FR, *Prognoza rozwoju społeczno-gospodarczego Federacji Rosyjskiej na 2012 rok i lata 2013–2014*, Plan został przyjęty na posiedzeniu Rządu Federacji Rosyjskiej w dniu 21.09.2011 roku, <http://www.economy.gov.ru/minec/main>, dostęp: 29.04.2012

²³ Ibidem.

Holandia, Luksemburg, Niemcy, Francja, Szwajcaria, Japonia i Wyspy Wirginii. Inwestorzy najwięcej inwestowali w sektor rolny, gospodarkę leśną, przemysł wydobywczy, przetwórczy oraz produkcję i dystrybucję gazu ziemnego, energii elektrycznej, budownictwo, handel hurtowy i detaliczny, transport i łączność oraz sektor finansowy²⁴.

Najwięcej inwestycji rosyjskich trafiło do: USA, Austrii, Niemiec, Ukrainy, Wielkiej Brytanii, na Cypr i do Luksemburga. Z polskich firm, które prowadzą działalność na tamtejszym rynku, są m.in.: BELLA, KAMIS, KOMANDOR, FORTE RUS²⁵.

Współpraca gospodarcza pomiędzy Polską a Rosją po 1990 roku

Podstawę współpracy dwustronnej w stosunkach gospodarczych Polski z Rosją stanowi *Umowa między Rządem RP a Rządem FR o współpracy gospodarczej z 2 listopada 2004 r.*, opublikowana w Monitorze Polskim 14 lutego 2005 r. Na jej mocy powołano Polsko-Rosyjską Międzyrządową Komisję ds. Współpracy Gospodarczej, stanowiącą główne instytucjonalne forum dla dialogu gospodarczego pomiędzy Polską i Rosją²⁶. W stosunkach z Rosją obowiązuje poza tym szereg umów międzyrządowych odnoszących się do poszczególnych sfer relacji gospodarczych, w tym m.in. *Umowa między Rządem RP a Rządem FR w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku z 22.05.1992 r.*²⁷, a także umowy regulujące współpracę w dziedzinie energetyki, transportu, infrastruktury granicznej, turystyki i kontaktów międzyregionalnych.

Z dniem akcesji Polski do Unii Europejskiej (1.05.2004 r.) bazowym dokumentem regulującym współpracę handlową i gospodarczą z Rosją jest *Porozumienie o partnerstwie i współpracy ustanawiające partnerstwo między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi a Federacją Rosyjską z 24.06.1994 r.*²⁸ rozszerzone na nowe kraje członkowskie Protokołem podpisanym

²⁴ Federalna Służba Celna Federacji Rosyjskiej, Statystyki Celne Handlu Zagranicznego, Rosja Import towarów niezbędnych w okresie styczeń–wrzesień 2011 roku, s. 2, <http://www.customs.ru>, dostęp: 29.04.2012.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy gospodarczej sporządzona w Warszawie dnia 2 listopada 2004 r., M.P. 2005 nr 9 poz. 178.

²⁷ Umowa między Rządem RP a Rządem FR w sprawie unikania podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku z 22.05.1992, Dz.U. z 1993 r., nr 125, poz. 569.

²⁸ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 11 t./26, Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich L 327/1, Decyzja Rady i Komisji Nr 97/800/EWWiS,WE, Euratom z dnia 30 października 1997 r. w sprawie zawarcia Umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z jednej strony a Federacją Rosyjską, z drugiej strony, s. 356–357.

27.04.2004 r. w Luksemburgu²⁹. W obrotach handlowych Polska zaliczana jest do czołowych partnerów Rosji. W ostatnich latach, tj. 2007–2010, rozwijały się dość dynamicznie. O tak dobrych wynikach świadczą dane zawarte w tabeli nr 3.

Tabela 3. Polsko-rosyjskie obroty w handlu zagranicznym w latach 2007–2010 w mln USD

	2007	Dynamika 2006=100	2008	Dynamika 2007=100	2009	Dynamika 2008=100	2010	Dynamika 2009=100
Obroty	20 785,1	123,3	29 462,3	141,7	16 716,6	56,74	20 785,0	124,2
Eksport	6 432,3	136,5	8 917,3	138,6	4 213,6	47,25	5 822,0	138,2
Import	14 352,8	118,2	20 545,0	143,1	12 503,0	60,86	14 935,0	119,5
Saldo	-7 920,6	–	-11 627,7	–	-8 289,4	–	-9 113	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Spraw Zagranicznych: *Informator ekonomiczny o krajach świata Federacja Rosyjska*, Warszawa 18.04.2011, s. 1.

Z danych w tabeli wynika, że obroty handlowe między Polską i Rosją w 2010 r. wyniosły 20 785 mln USD i wzrosły o 24,2% w omawianym okresie, w tym eksport z Polski do Rosji – 5 822 mln USD, wzrost o 38,2%, import do Polski z Rosji – 14 935 mln USD, wzrost o ok. 19,5%³⁰. Polska należy do ścisłej czołówki krajów eksportujących towary na rynek rosyjski w ramach UE i w świecie. Jest czwartym eksporterem do Rosji wśród krajów UE. Pod względem obrotów zajmujemy 11 miejsce. Jak podaje MSZ RP, na koniec grudnia 2010 r., wartość polskich inwestycji zagranicznych w Federacji Rosyjskiej w rachunku skumulowanym wyniosła 597,365 mln USD (w porównaniu do 2009 r. o 10,01%³¹). W 2010 r. odnotowano spadek polskich inwestycji zagranicznych na tamtejszym rynku o 18,88% w porównaniu do 2009 r. Pomimo znaczącego spadku wartości inwestycji w 2010 r. wyniosły one

²⁹ Niniejsza Umowa o partnerstwie i współpracy została podpisana 24 czerwca 1994 r. z Rosją przez Wspólnoty Europejskie i dwanaście Państw Członkowskich. Po rozszerzeniu protokołów dodatkowy został podpisany z Rosją 21 maja 1997 r. tak, aby umożliwić Austrii, Finlandii i Szwecji stanie się Stronami Umowy łącznie z pozostałymi dwunastoma Państwami Członkowskimi, a także, aby uczynić wersje umowy w języku szwedzkim i fińskim wersjami urzędowymi. Po zakończeniu niezbędnych procedur Wspólnoty i ich Państwa Członkowskie zdecydowały także z chwilą zawarcia niniejszej umowy o partnerstwie, aby stosować tymczasowo powyżej wspomniany protokół dodatkowy do czasu jego wejścia w życie, zgodnie z jego art. 4. Odpowiednio, tekst umowy o partnerstwie zawarty w fińskich i szwedzkich wydaniach Dziennika Urzędowego jest tekstem urzędowym poprzez opublikowanie w protokole dodatkowym. Zawarta z Rosją umowa o partnerstwie i współpracy wejdzie w życie z dniem 1 grudnia 1997 r., notyfikacje dotyczące zakończenia procedur ustanowionych w art. 112 akapit drugi umowy zostają uznane przez strony za zakończone z dniem 30 października 1997 r.

³⁰ Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP: *Informator ekonomiczny o krajach świata Federacja Rosyjska*, Warszawa 18.04.2011, s. 1.

³¹ *Ibidem*, s. 2.

– 159 mln USD³². Jak podaje Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, do największych inwestorów wśród przedsiębiorstw rosyjskich inwestujących na polskim rynku zalicza się:

- Bagdasarian – Śnieżka S.A. w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej – branża spożywcza (wyroby cukiernicze);
- Siewierstallat Silesia – Sosnowiec – branża metalurgiczna;
- GAZPROM – inwestycje w budowę systemów tranzytowych przesyłu gazu oraz w sferę telekomunikacji;
- ŁUKOIL – przemysł paliwowy, stacje paliw;
- Kaspersky Lab Polska Sp. z o.o. – Częstochowa – zajmuje się rozwojem, produkcją i dystrybucją rozwiązań z zakresu bezpieczeństwa informatycznego, które zapewniają klientom ochronę przed zagrożeniami IT oraz umożliwiają przedsiębiorstwom zarządzanie ryzykiem³³.

Struktura polskiego eksportu na rynek rosyjski jest dość zróżnicowana i obejmuje szereg branż. Należą do nich:

- wyroby przemysłu elektromaszynowego – 41,1% całości eksportu,
- wyroby przemysłu chemicznego – 19,5%,
- artykuły rolno-spożywcze – 12,9%,
- wyroby metalurgiczne – 8,6%,
- wyroby przemysłu drzewno-papierniczego – 7,4%,
- wyroby przemysłu lekkiego – 4,5%,
- wyroby ceramiczne – 2,0%,
- produkty mineralne – 0,7%,
- skóry – 0,1%³⁴.

Należy odnotować, iż pomimo wielu zawirowań w relacjach polsko-rosyjskich eksport polskich towarów stale wzrasta. Rynek rosyjski jest wciąż największym pozaunijnym odbiorcą polskich produktów mleczarskich, owoców i warzyw, cukru i wyrobów cukierniczych oraz zwierząt żywych. Natomiast w imporcie z Rosji przeważa produkcja mineralna – ropa naftowa, gaz ziemny i stanowi 73,3% ogółu importu³⁵. Ponadto w relacjach społeczno-gospodarczych oraz kulturowych między Polską i Federacją Rosyjską aktywnie rozwija się współpraca transgraniczna lokalnych samorządów.

³² Ibidem.

³³ Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, List of Major Foreign Investors In Poland, Warszawa 2011, s. 77.

³⁴ Ministerstwo Gospodarki RP, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Federacji Rosyjskiej, s. 2, <http://www.moskwa.trade.gov.pl>, dostęp: 28.04.2012 r.

³⁵ Ibidem.

Perspektywa współpracy gospodarczej pomiędzy Polską i Federacją Rosyjską w najbliższych latach

Perspektywa polsko-rosyjskiej współpracy gospodarczej w najbliższych latach wiąże się m.in. z przystąpieniem Federacji Rosyjskiej do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Rosja jako duży rynek zbytu z liczącym ok. 143 mln konsumentów i systematycznie zwiększającą się klasą średnią jej obywateli daje podstawę do większego zapotrzebowania na towary i usługi pochodzące z innych państw. Jednocześnie umacnia się współpraca Rosji z Białorusią i Kazachstanem w ramach unii celnej. Przystąpienie Federacji Rosyjskiej do Światowej Organizacji Handlu wiąże się m.in. z obniżką stawek celnych wobec importowanych towarów z krajów członkowskich, w tym także z Polski. W ciągu 2–3 lat (na towary wrażliwe okres przejściowy ma wynieść 5–7 lat) zmniejszą się ze średniego poziomu 11,3% na wyroby przemysłowe do 6,4% (na wyroby rolne z 15,2% do 11,3%)³⁶. W najbliższych latach planowane są duże inwestycje budowlane i infrastrukturalne. Plan Wielkiej Moskwy na lata 2012–2016 zakłada budowę 300 centrów handlowych, ok. 200 hoteli i mieszkań o powierzchni 10 mln m kw.³⁷ Jednocześnie planuje się wybudować 474 km dróg, 88 km nowych linii metra z 18 stacjami, 23 km linii szybkich tramwajów i 2 lądowiska dla prywatnych helikopterów³⁸. Tak poważne inwestycje stwarzają szanse polskim przedsiębiorcom na ubieganie się o ich realizację. Obniżenie stawek celnych na produkty pochodzące m.in. z Polski pozwoli polskim producentom na większą ekspansję na rynku rosyjskim. Przykładem takich działań jest współpraca przygraniczna z Obwodem Kaliningradzkim w branży rolno-spożywczej, która dodatkowo zyskuje na znaczeniu w świetle Umowy o małym ruchu granicznym między Obwodem Kaliningradzkim a częścią Warmii, Mazur i Pomorza³⁹. Przedsiębiorcy rosyjscy podczas IV Polsko-Rosyjskiego Forum Przedsiębiorców Branży Rolno-Spożywczej, które odbyło się w dniach 18–19 października 2012 r. w Kaliningradzie, potwierdzili potrzebę rozszerzenia takiej współpracy nie tylko w Obwodzie Kaliningradzkim, lecz również na obszarze całej Federacji Rosyjskiej⁴⁰. Ważnym kierunkiem współpracy gospodarczej z Rosją powinna stać się współpraca inwestycyjna. Będzie miała ona duże znaczenie dla wzmacniania obecności polskich firm na rynku rosyjskim.

³⁶ P. Stefaniak, *Perspektywa polsko-rosyjskiej współpracy gospodarczej*, <http://sol.myslpolska.pl/2012/03/perspektywy-polsko-rosyjskiej-wspolpracy-gospodarczej/>, dostęp: 31.10.2012 r.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Umowa o małym ruchu granicznym między Obwodem Kaliningradzkim a częścią Warmii, Mazur i Pomorza zawarta pomiędzy Federacją Rosyjską a Rzeczpospolitą Polską 14 grudnia 2011 r.

⁴⁰ Agencja Rynku Rolnego, Materiał z IV Polsko-Rosyjskiego Forum Przedsiębiorców Branży Rolno-Spożywczej, które odbyło się w dniach 18–19 października 2012 r. w Kaliningradzie.

Natomiast w sferze sektorowej możemy liczyć na szerszą współpracę gospodarczą, szczególnie w energoefektywnych, innowacyjnych technologiach dla gospodarki komunalno-mieszkaniowej, przetwórstwie drewna i produkcji wyrobów z drewna, a także przetwórstwie rolno-spożywczym⁴¹. Zainteresowanie ze strony rosyjskich inwestorów rynkiem polskim związane jest m.in. z wydobyciem gazu łupkowego w Polsce. Tymczasem wielu ekspertów rynku energetycznego twierdzi, iż dopuszczenie rosyjskich firm mogłoby oznaczać dopływ tak potrzebnej gotówki na prowadzenie badań nad jego ilością i wydobyciem. Rosyjskie Koleje Żelazne interesują się kupnem pakietu akcji polskiej spółki PKP Cargo.

Podsumowanie

Dokonując podsumowania rozważań zawartych w artykule, należy stwierdzić, iż Rosja to najważniejszy partner handlowy Polski spośród krajów Wspólnoty Niepodległych Państw. Jednocześnie jest naszym szóstym partnerem w obrotach handlowych z zagranicą w eksporcie i drugim w imporcie⁴². Ponadto Rosja była jednym z głównych partnerów handlowych Polski w 2011 r., do których odnotowano wzrost eksportu. Jednocześnie, jak pokazują dane, polska gospodarka jest w dużym stopniu uzależniona od gospodarki rosyjskiej w sektorze surowców, tj. ropy naftowej, gazu ziemnego czy rudy żelaza. Natomiast gospodarka rosyjska to jeden z głównych odbiorców polskich wyrobów, przemysłu elektromaszynowego, chemicznego oraz artykułów rolno-spożywczych i konsumpcyjnych.

Pomimo wielu problemów we wzajemnych kontaktach i współpracy, dotychczasową współpracę gospodarczą należy ocenić pozytywnie dla obu stron.

Economic Cooperation between Poland and Russia after 1990

The article shows analysis results of the data concerning the economic cooperation between Poland and Russia after 1990. The data collected present the size of dealings between the both states. This data reveal that the Polish economy is to a large extent dependent on the Russian economy in the sector of raw materials, i.e. petroleum, natural gas or iron ores. However, the Russian economy is one of main recipients of Polish products such as the electrical machinery industry, chemicals, farm food and consumer articles. In spite of many problems that occur in mutual contacts and the co-operation, the current economic co-operation should be perceived positively.

⁴¹ M. Korolec, *Referat: „Stan polsko-rosyjskich stosunków gospodarczych, Senat Rzeczypospolitej Polskiej, Komisja Gospodarki Narodowej, Materiał z Konferencji „Kapitał polski w Rosji. Warunki inwestowania, zagrożenia i szanse”*, 14 grudnia 2010 r., s. 20.

⁴² GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów*, dane za I–II 2012 r., data publikacji: 12.04.2012, s. 2, <http://www.stat.gov.pl>, dostęp: 28.04.2012 r.